

Lietuvos kultūros paveldo mokslinis centras

Gyvenviečių ir keramikos raida baltų žemėse

Mokslinių straipsnių rinkinys

"SAVASTIS"

Vilnius 1994

Lentelės Nr.6 tęsinys

Dirbiniai	Gyvūnų rūšys bei kaulų ir ragų dalys	Skaičius
26. Žeberklo įkotė	briedžio pėda (metatarsus)	1
27. Durklas su rankena	briedžio plaštakos kaulas (metacarpus)	3
28. Yla	šerno plaštaka (metacarpus)	2
29. Kaplys	elnio ragas (cornus)	2
30. Pliaušynė	tauro-buliaus mentė (scapula)	1
Iš viso:		531

Nustatyta, kokiai gyvūno rūšiai priklauso dirbinys

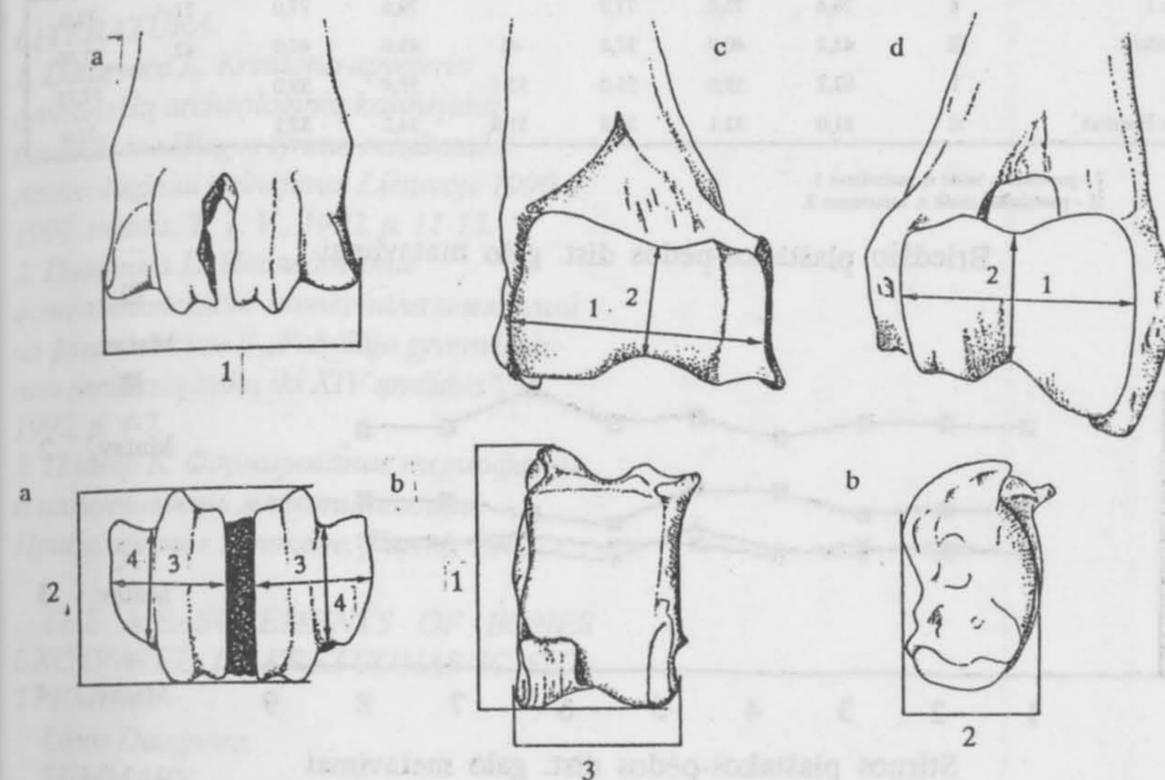
120

Pastaba: Rasta 531 dirbinys, nustatyta 120 dirbinių, 49 (40,8%) priklausė elniui, 44(36,6%) briedžiui, po 9 (7,5%) šernui ir meškai ir kt.

Laukinių gyvūnų galūnių kaulų, rastų Kretuono IC gyvenvietėje, matavimai

Linus Daugnora

stirnos geriausiai išsilaikiusių skeleto kaulų matavimų duomenis (lentelė Nr.1). Geriausiai išsilaikė ir nebuvo panaudoti maistui ar dirbinių-įrankių gamyboje kulno kaulai - šokikaulis (talus) ir centrinis kulno kaulas (os tarsi centrale). Buvo matuojamas šių kaulų ilgis, plotis ir aukštis (šokikaulio matavimas parodytas pav. 1, raide b). Atlikome ir plaš-

Pav.1.

Švenčionių rajone prie Kretuono ežero archeologas A.Girininkas kasinėjo akmens amžiaus gyvenvietes. Šiame straipsnyje pateikiami Kretuono IC gyvenvietėje (senasis žalvario amžius) rastos osteologinės medžiagos matavimai. Buvo rasta 2716 ragų, kaulų ar jų fragmentų, kurie priklausė įvairiems gyvūnams ir naminiams gyvuliams. Laukinių gyvūnų kaulai ar jų dalys sudarė 92,39% visų atpažintų kaulų, o naminiams gyvuliams priskirtų kaulų kiekis siekė 7,609%. Toje pačioje gyvenvietėje rastų dirbinių analizė parodė, kad 36,3% papuošalų ir įrankių buvo pagaminta iš briedžio, 43,1% - iš elnio skeleto kaulų ar ragų.

Atlikdami tolesnį Kretuono IC gyvenvietės kaulinės medžiagos tyrimą sudarėme lentelę, kurioje pateikiame briedžio, elnio ir

takos pėdos (metacarpus et metatarsus) distalinio galo matavimus (pav. 1, raidė a). Šių kaulų epifizė ir proksimalinė dalis neišsilaikė, buvo netinkamos matavimui ar panaudotos įrankių gamyboje. Iš 9 briedžiui priklausančių distalinių plaštakos/pėdos kaulų matavimų nubraižėme grafiką Nr.1 (pav. 1, raidė a, matavimai 1, 2, 3, 4). Grafiko pavidalu (Nr.2) pateikiame stirnos plaštakos/pėdos distalinio galo duomenis (pav. 1, raidė a, matavimai 1, 2, 3, 4). Tinkamus matuoti radome tik du elnio plaštakos/pėdos kaulus, todėl jų matavimus pateikiame tekste (matavimas 1 - 43,0 ir 42,2 mm; matavimas 2 - 29,6 ir 28,0 mm; matavimas 3 - 21,0 ir 19,8 mm; matavimas 4 - 20,0 ir 21,0 mm). Matuodami centrinį kulno kaulą, naudojome tris matavimus, t.y. ilgi,

plotį ir storį ties os tarsi centrale suaugimo su os tarsale guartum vieta. Gauti duomenys pateikiami pirmos lentelės tęsinyje.

Atlikdami petikaulio (humerus) distalinės dalies matavimus, gavome tokius duomenis, kuriuos pateikiame lentelėje Nr.2.

27,4 iki 24,0 mm (tinkami matavimui du petikauliai).

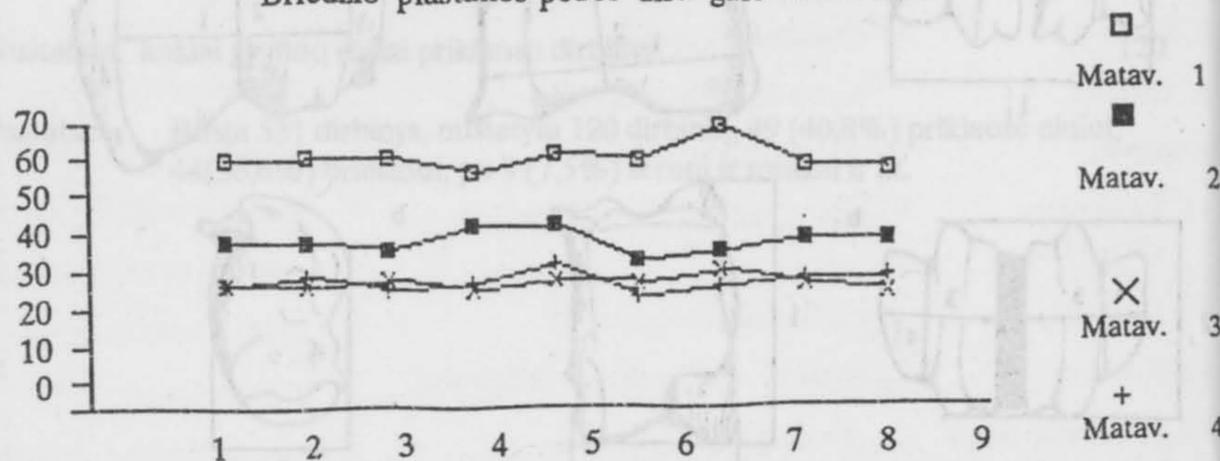
Lygindami mūsų pateiktus duomenis su K.Paverio (1965 m.) duomenimis, matome, kad Kretuono IC gyvenvietėje rasti briedžio petikauliai (humerus) ir centriniai kulno

Lentelė Nr.2

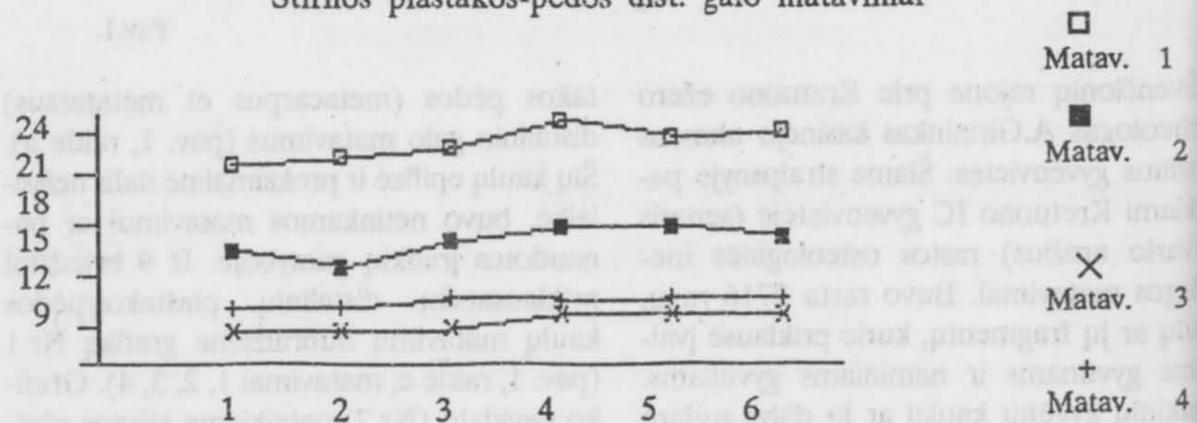
Gyvūno rūšis	Matavimas	Duomenys (mm)						Vidurkis
Briedis I	I	76,6	73,8	71,0	70,6	77,0	71	73,0
Alces Alces	II	42,2	40,9	37,8	41	43,8	40,0	41,06
Elnias	I	62,2	59,0	55,0	53,1	59,4	58,0	57,75
Cervus Elaphus	II	31,0	32,1	30,0	31,0	34,2	33,1	31,9

Pastaba: I - paveikslas, raidė c, matavimas 1.
II - paveikslas, raidė c, matavimas 2.

Briedžio plaštakos-pėdos dist. galo matavimai

Stirnos plaštakos-pėdos dist. galo matavimai

Milimetrai

Milimetrai

Paveiksle raide d parodyti šerno petikaulio (humerus) distalinės dalies matavimai, kurie Kretuono IC gyvenvietėje svyravo nuo 42,8 iki 42,0 mm, o petikaulio skridinio (trochlea humeri) skersmuo nuo

kauliukai (os centrotarsale) yra smulkesni. Ten pat rastų briedžio šokikaulių (talus) ilgis svyravo 71,0-82,0 mm ribose, o K.Paverio knygoje tokio pačio klimatinio laikotarpio Alces Alces šokikaulių ilgis buvo nuo

70,0 iki 85,0 mm. Lygindami šio kaulo plotį ir aukštį matome, kad Kretuono IC gyvenvietėje rasti žalvario amžiaus šokikauliai buvo smulkesni (41,3-52,8 mm), K.Paverio matavimai - 45,0-58,0 mm).

Elnio (Cervus Elaphus) ir stirnos (Capreolus Capreolus) skeleto kaulų dydžio nelyginyje dėl skirtingų laikotarpių.

LITERATŪRA

1. Daugnora L. Kretuono apyžerio gyvenviečių archeologinių kasinėjimų kaulinės medžiagos tyrimo rezultatai // Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1990 ir 1991 metais. T. 1. V., 1992, p. 11-15.
2. Daugnora L. Исследование остеологического материала и изделий из рога и кости // „Pabaltijo gyvenvietės nuo seniausių laikų iki XIV amžiaus“. V., 1992, p. 4-7.
3. Паавер К. Формирование териофауны и изменчивость млекопитающих Прибалтики в голоцене. Тарту, 1965.

THE MEASUREMENTS OF BONES EXCAVATED IN KRETUONAS IC SETTLEMENT

Linus Daugnora
SUMMARY

Elks (*Alces Alces*) humeral and central heels bones that were found in the settlement of Kretuonas IC are smaller compared to the ones in the findings of the same period submitted by K.Paaver (1965). The length of elks astragalar bone found in Kretuonas IC varied from 71,0 to 82,0 mm while K.Paaver given measurements are in the range of 70,0-85,0 mm. Comparing the width and height of these bones we find out the elks astragalar bones in Kretuonas IC settlement were smaller (41,3-52,8 mm while according K.Paaver from 45,0 to 58,0 mm).

We were not able to compare the size of deer (*Cervus Elaphus*) and roe-deers bones as K.Paavers finding of the period of time are not available.

Briedžio, elnio ir stirnos šokikaulio ir centrinio kulno kaulo matavimų duomenys

Lentelė Nr.1

Gyvūno rūšis Kaulo pavadinimas	Laiko- tarpis	Variacijos eilė (mm)									N	M ± m	Min - Max (mm) ribose
Briedis (Alces Alces) Šokikaulis (Talus)	Senasis žalvario amžius	70,0	72,0	74,0	76,0	78,0	80,0	82,0	84,0		29	76,67 ± 2,97	71,0 - 82,0
		2	2	8	7	6	3	1					
		38,0	40,0	42,0	44,0	46,0	48,0	50,0	52,0				
II		2	13	8	2	1	3	-		29	42,71 ± 2,65	38,4 - 48,9	
III		41,0	43,0	45,0	47,0	49,0	51,0	53,0	55,0	29	47,6 ± 2,53	41,6 - 52,8	
		1	2	9	11	2	4	-					
Elnias (Cervus Elaphus) Šokikaulis (Talus)	Senasis žalvario amžius	52,0	54,0	56,0	58,0	60,0	62,0	64,0	66,0	68,0	11	58,63 ± 4,7	52,2 - 68,0
		2	1	3	1	2	-	1	1				
		28,0	29,0	30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	35,0				
II		2	1	1	-	2	4	1		11	31,93 ± 2,13	28,7 - 34,8	
III		32,0	34,0	36,0	38,0	40,0	42,0	44,0	46,0	11	35,53 ± 2,55	32,0 - 40,6	
		2	4	3	1	1	-	-					
Stirna (Capreolus Capr.) Šokikaulis (Talus)	Senasis žalvario amžius		30,0	31,0	32,0	33,0	34,0	35,0			9	32,04 ± 0,7	31,0 - 33,0
			-	4	4	1	-						
			16,0	16,5	17,0	17,5	18,0	18,5					
II			2	-	2	2	3			9	17,47 ± 0,7	16,2 - 18,2	
III			19,0	19,5	20,0	20,5	21,0	21,5		9	20,12 ± 0,6	19,2 - 20,8	
			2	1	3	3	-						

Pastaba: I - paveikslė raidė b. matav. 1; II - paveikslė raidė b. matav. 2; III - paveikslė raidė b. matav. 3.

Lentelė Nr.1 tęsinys

Gyvūno rūšis Kaulo pavadinimas	Laiko- tarpis	Variacijos eilė (mm)									N	M ± m	Min - Max (mm) ribose
Briedis (Alces Alces) Centrinis kulno kaulas	Senasis žalvario amžius	56,0	58,0	60,0	62,0	64,0	66,0	68,0	70,0		18	62,35 ± 2,8	56,8 - 66,8
			1	4	1	6	5	1	-				
		44,0	46,0	48,0	50,0	52,0	54,0	56,0	58,0				
II		3	5	4	1	3	-	-		17	48,18 ± 2,87	44,0 - 53,8	
III		23,0	25,0	27,0	29,0	31,0	33,0	35,0	37,0	18	27,97 ± 3,05	23,4 - 35,7	
		2	6	2	6	1	-	1					
Elnias (Cervus Elaphus) Centrinis kulno kaulas	Senasis žalvario amžius		41,0	43,0	45,0	47,0	49,0	51,0	53,0		12	46,51 ± 2,98	42,8 - 51,2
				1	3	2	3	2	1				
			34,0	36,0	38,0	40,0	42,0	44,0	46,0				
II			1	2	4	3	2	-		12	39,41 ± 2,41	34,3 - 42,4	
III			19,0	20,0	21,0	22,0	23,0	24,4	25,0	12	21,19 ± 1,66	19,0 - 25,0	
			2	4	3	1	1	1					
Stirna (Capreolus Capr.) Centrinis kulno kaulas	Senasis žalvario amžius		23,0	23,5	24,0	24,5	25,0	25,5			5	24,56	24,2 - 24,9
				-	-	2	3	-					
			18,0	18,5	19,0	19,5	20,0	20,5					
II				-	5	-	-			5	19,26	19,0 - 19,4	
III			11,0	11,5	12,0	12,5	13,0	13,5		5	12,58	11,8 - 13,2	
				-	1	1	1	2					

Pastaba: I - ilgis (dorsalinė-plantarinė kryptis); II - plotis (lateralinė-medialinė kryptis); III - storis (suaugimo os tarsi centrale - os tarsale quartum vieta, dorsalinė pusė).